

Barónka

Margita Czóbelová (1891 – 1972). Osudy medzi Mednyánszkym a Robbe-Grilletom.

Vernisáž výstavy: **10. novembra 2011 o 17:00 hod. SNG – Kaštieľ Strážky**

Trvanie výstavy: 11. november 2011 – 13. máj 2012

Kurátorky výstavy: Katarína Beňová, Mária Šelepová

V roku 2011 si SNG pripomína 120. výročie narodenia barónky Margity Czóbelovej, aj 20. výročie sprístupnenia prvých stálych expozícií v kaštieli v Strážkach. Práve v roku 1991 tu boli sprístupnené expozície tvorby Ladislava Mednyánszkeho, rodovej galérie portrétov, humanistickej knižnice a historických interiérov.

Barónka Margita Czóbelová, neter maliara Ladislava Mednyánszkeho, prežila väčšinu svojho života pod Tatrami. Jej osud, ovplyvnený dôležitými historickými udalosťami počas Rakúsko-uhorskej monarchie, prvej svetovej vojny, prvej Československej republiky, druhej svetovej vojny a zmenami po roku 1948, bol počas celého života zviazaný s kaštieľom v Strážkach. Len vďaka jej obetavosti sa rozsiahla kolekcia Mednyánszkeho diel v majetku rodiny, ako aj prác Ferdinanda Katonu (1864 – 1938), Fridy Konstantinovej (1884 – 1918) aj samotnej barónky Czóbelovej podarilo uchovať v pomerne kompaktnej podobe. Integrálnou súčasťou tohto zachovaného dedičstva sú i archívne pramene, uložené dnes v Archíve výtvarného umenia SNG v Bratislave a v Oblastnom archíve v Levoči (maliarkine denníky, listy, fotografie).

Podľa súčasného stavu poznania bola Margita Czóbelová príležitostnou maliarkou, autodidaktkou, ktorá sa inšpirovala aj dielami svojho strýka Ladislava Mednyánszkeho. Aktuálny výskum prispel k poznávaniu jej pomerne obsiahleho diela, ale priniesol najmä informácie o jej výtvarnom vzdelaní a vzoroch. Na základe záznamov v archíve Akadémie výtvarných umení v Budapešti tu študovala Margita, spolu so sestrou Mariannou, v školskom roku 1915 – 1916. Prvá svetová vojna prerušila ich štúdium. V rokoch 1916 a 1922 vystavovala Margita na Národnom salóne v Budapešti. Začala tvoriť nielen ako maliarka, ale aj ilustrátorka, predovšetkým pre anglické vydavateľstvá. Jej prípadnú maliarsku kariéru však prerušila situácia po prvej svetovej vojne, keď postupne prevzala starostlivosť o rodinu. Počas vojny sa stratil jej brat Štefan ml. a sestra Marianna zomrela mladá 19. apríla 1929. Postupne doopatrovala svojich rodičov – otec spisovateľ, filozof a ekonóm Štefan Czóbel zomrel 30. apríla 1932, mama Margita (Miri) Czóbelová, rod. Mednyánszka, zomrela 5. júna 1937. Počas druhej svetovej vojny zostala Margita Czóbelová osamotená a po politických zmenách v roku 1948 prišla aj o svoj majetok a pozemky.

Výlety po okolí Strážok, do Tatier, šport (plávanie v rieke Poprad, lyžovanie, beh na lyžiach, jazda na koni) a mnoho ďalších aktivít udržiavali postavou drobnú Margitu Czóbelovú v psychickej aj fyzickej kondícii. Práve nezlomná povaha jej umožnila prežiť všetky udalosti a úskalia, ktoré postihli jej rodinu i kaštieľ v Strážkach.

Izolovanosť barónky v prostredí Strážok ovplyvnila tiež jej výtvarnú tvorbu. V období medzi svetovými vojnami sa venovala hlavne ilustráciám (rozprávky Hansa Christiana Andersena, prózy Cécile Tormayovej). Tvorila farebne svieže kompozície z parku v kaštieli, krajinomaľby inšpirované i Mednyánszkeho dielami, ktoré dôverne poznala. Popri samotných Strážkach a tatranskej prírode maľovala aj rodinné sídlo Czóbelovcov v Anarcsi, ktoré často navštevovala. Portrétovala členov a členky rodiny, postupne k nim pribudli i jej vlastné autoportréty, pomerne veľa sa ich dodnes zachovalo. Podobne ako Ladislav Mednyánszky aj Margita Czóbelová tvorila na maliarske plátno i na rôzne druhy papierov, pričom aj ona maľovala často na obe strany. Po druhej svetovej vojne sa medzi jej témami objavujú aj menej obvyklé, či očakávané námety z modernizujúcich sa Tatier (lanovka) a zo socialistického sveta (Lomonosovova univerzita, Sputnik a pod.). Niektoré z nich vznikli na objednávku miestneho obvodného úradu v Spišskej Belej ako podklady pre plagáty k výročiu VOSR.

Pri príležitosti výstavy v Strážkach bol vydaný katalóg so štúdiami o živote a tvorbe barónky Czóbelovej doplnený o bohatý ilustračný materiál.